

Torredembarra durant la Guerra del Francès

Carlos Moruno
Estudiant Història URV

Torredembarra com molts altres pobles del Camp de Tarragona va patir les conseqüències de la Guerra del Francès. El fragment que s'exposa a continuació és una nota manuscrita trobada al llibre d'actes de defuncions de la parròquia de Sant Pere de Torredembarra i va ser publicat per Gabriel Comes Nolla al Recull de Treballs número 4 de Sinibald de Mas. Anton Boni, rector del poble, descriu com els francesos van aparèixer a la vila i van saquejar l'església.

Dia vint-i-tres de desembre de mil vuit cents y vuit pasaren per esta vila cerca de sis mil francesos, que per apoderarse, o sitiar la ciutat de Tarragona, pero los paisans se apoderaren de las fortalessas, y no entraren en dita ciutat los francesos, los vehints de esta vila casi tots fugiren; quedaren alguns ancians, y malalts en ella, yo D. Anton Boni Rector també me vas quedar per a assistirlos, pero succehí, que la tarde de dit dia 23 alguns dels francesos saquejaren la Igesia havent tirant una escopetada al pany de la porta de la Iglesia, que dona a la plaza, yo vas acudir, suplicantlos que los donaria lo que tindria, a fi qe no fesin mal pero immediatament anaren al presbytery, un de ells doná un cop de destrál al sacrari del altar major, y lo tirá a la mesa del altar, yo vas dir alguna cosa peraqe no fesin tal cosa, o sacrilegi; alguns de ells me agafaren, me robaren, y un de ells me amenasá am lo sable llevarme lo cap, y despues de un rato me dona moltas cuchilladas, qe me fen sis ferides, algunas molt graves, saquearen y robaren la Iglesia, yo del modo qe pogui (desengrantme) vas anar a la Poble de Montornés (ahont me vas desmayar) porque me curesin, pero ni alli encontxi cirugía. Lo dia 27 arribaria a Tarragona (havent fugit de Vespella, ahont nos persegueixen los enemics) estigui mes de dos mesos en aquella ciutat, per poderme curar, los franceses estigueren cerca un mes en esta Vila, e immediatas, despues se retiraren acia Creixel i Vendrell, en dit temps esta

*Parroquia estigué sens sacerdot, pero Josep Bornut , qe se queda en la vila notá los qe se morien en aquell temps.*¹

INTRODUCCIÓ

Anton Boni explica com el dia 23 de desembre de 1808 un contingent francès de sis mil homes va passar a prop de Torredembarra quan es dirigien a Tarragona. Boni ens descriu l'entrada dels francesos a la vila la tarda del mateix dia i com els napoleònics van saquejar l'església sense cap tipus d'escrúpols.

La vila de Torredembarra, habitada aproximadament per unes 2.000 persones,² va complir amb les ordres promulgades per la Junta Superior que tenien l'objectiu de protegir la ciutat de Tarragona. Entre 1808 i 1810 Torredembarra va aportar 71 homes.³ Els registres parroquials de la vila de Torredembarra ens mostren alguns casos de morts en acció de guerra, com les de Cosme Comes i Mercader, de 33 anys, mort a l'exèrcit l'any 1809 o la de Ramon Llagosta i Rovira, mort en acció de guerra a Tortosa l'any 1810. Crida l'atenció el cas de Francesc Roig Escofet, que va ser donat per mort el 1810 i després de fer-li el funeral, es va descobrir que estava presoner a Dijon (França). Va viure encara vint anys més, fins que va morir tranquil·lament a Torredembarra de mort natural el 26 de setembre de 1848.⁴

Les primeres tropes franceses que conegueren els torrencs van ser els 4.200 homes liderats per Chabran que es dirigien a Tarragona el 7 de juny de 1808. Chabran va abandonar Tarragona el dia 9 després del fracàs de les tropes napoleòniques al Bruc. Els francesos van fer una parada de sis hores a Torredembarra i durant aquest temps van amenaçar de mort als membres de l'ajuntament.

¹ AHAT, Torredembarra, Capsa 34, núm. 140, Òbits (1791-1851), f. 138.

² Segons els càlculs de Manel Güell estariem parlant de 2.208 persones: GÜELL, MANEL (2011). *La crisi de la Guerra del Francès (1808-1814) al Camp de Tarragona*. Tarragona: Cercle d'estudis històrics "Guillem Oliver" del Camp de Tarragona, pàg. 127.

³ ROVIRA, SALVADOR; ANGUERA, PERE (1984). *Història de Torredembarra*. Segles XVIII-XIX. Ajuntament de Torredembarra, pàg. 59.

⁴ CATALÀ, LLUÍS (2006). *Societat, urbanisme i serveis públics a la Torredembarra del segle XIX*. Centre d'Estudis Sinibald de Mas, pàgs. 15-17.

Sis mesos després que Chabran abandonés el Camp de Tarragona, un exèrcit de 25.000 homes va creuar els Pirineus sota el comandament del general Saint-Cyr, qui el dia 7 de desembre va conquerir Roses.⁵ Saint-Cyr va establir el seu centre d'operacions a Vilafranca i l'avançada del seu exèrcit va acampar al marge esquerre del riu Gaià. Aquestes van ser les tropes que segurament van assaltar Torredembarra el dia 23 de desembre.

ANÀLISI DEL DOCUMENT

Quan comencem a llegir el text crida l'atenció que els habitants de la vila de Torredembarra decideixen fugir. Els seus habitants eren conscients que l'exèrcit francès passaria molt a prop de la vila per un simple motiu: el camí reial que unia Tarragona i Barcelona transcorria a pocs quilòmetres de Torredembarra. Així doncs, davant la possibilitat que els francesos irrompessin al poble, gran part dels "*vehints de esta vila casi tots fugiren*" a poblacions més allunyades del camí reial.

Anton Boni ens explica que es va quedar a la vila juntament amb la gent que no va poder marxar (ancians i malalts) per "*asistirlos*". Aquest podria ser un motiu per quedar-se a la vila i no fugir amb la resta de veïns, però segurament la seva intenció fou, com a rector, protegir l'església del més que possible pillatge de les tropes franceses.

Seguidament Anton Boni descriu com "*la tarde de dit dia 23 alguns dels francesos saquejaren la Igesia*". A continuació el rector intenta defensar la seva actuació quan els francesos van entrar a l'església "*havent tirant una escopetada al pany de la porta, de com va intentar aturar sense èxit el sacrilegi*". La frase "*pero inmediatamente anaren al presbytery*" mostra clarament la intenció dels soldats napoleònics. En època de guerra, els soldats intentaven fer-se amb les peces de valor a les que tenien accés, el que d'una forma més formal s'anomena "*botí de guerra*". Els francesos es van dirigir directament al presbiteri, on hi havia gran part dels objectes d'or i de plata més valuosos de l'església. Aquesta és la mentalitat del soldats, que s'hi jugaven la vida dia a dia, aconseguir els màxims beneficis possibles moltes vegades sense escrúpols i sense compassió.

És força significatiu que els soldats napoleònics, al llarg de la Guerra del

⁵ COMES NOLLA, GABRIEL (1996). "Torredembarra i el començament de la guerra de la independència". *Recull de Treballs* número 4, Centre d'Estudis Sinibald de Mas, pàgs 50-51.

Francès, saquegessin un gran número d'esglésies a tot el territori peninsular. Remarco aquesta idea perquè Napoleó, un cop es va consolidar al poder, va decidir firmar uns tractats amb l'Església Catòlica per intentar mantenir l'estabilitat del seu règim i la consolidació de les idees revolucionàries. Aquest propòsit de Napoleó es va materialitzar al tractat amb la Santa Seu l'any 1801.

A Catalunya, els francesos no només es van dedicar a saquejar esglésies i convents, sinó que van mostrar una gran crueltat contra els eclesiàstics. Un bon exemple és l'episodi de la catedral de Tarragona durant l'assalt a la ciutat al 1811. Aquesta crueltat i aquesta fixació contra els eclesiàstics segurament té el seu origen en diversos punts.

Una de les primeres accions que va realitzar Josep I quan va ser nomenat rei va ser decretar la desamortització de terres de l'Església, i tot i que aquesta expropiació no va ser relativament important, el nou monarca es va guanyar l'enemistat d'un dels organismes amb més poder del regne espanyol: l'Església. Així doncs un gran nombre d'eclesiàstics van començar a realitzar discursos contra els francesos, on eren descrits com a persones irreligioses, impies, sacrílegues i "*és menester fer-li creus*".⁶ D'aquesta forma es va crear una imatge nítida sobre els francesos que es va promoure ràpidament entre una població molt creient. També era habitual que els eclesiàstics formessin part de les partides de miquelets, un bon exemple va ser Ramon Muntanyà, canonge de la seu de Manresa en esclatar la guerra que fou cap de la junta de govern creada a la ciutat per oposar-se a la penetració francesa i va dirigir part dels miquelets que van lluitar a la primera batalla del Bruc.

Aquest odi contra els eclesiàstics és present al relat d'Anton Boni. Els francesos van donar "*un cop de destrat al sacrari del altar major*" i poc després van atacar al propi rector: "*que me fen sis ferides, algunas molt graves*". Seguidament Boni relata com, greument ferit, decideix dirigir-se a la Pobra de Montornès, on no va trobar cap cirurgia. Tot i que no ho esmenta, segurament gran parts dels habitants de la Pobra de Montornès van decidir allunyar-se del camí reial tal i com va ocórrer a Torredembarra.

⁶MOLINER PRADA, ANTONI (2007). "*Catalunya contra Napoleó. La Guerra del Francès 1808-1814*". Lleida: Pagès editors. Pàg. 35.

Abans de finalitzar la seva anotació, Boni deixa constància que “*los franceses estigueren cerca un mes en esta Vila (Torredembarra)*”. Concretament la vila de Torredembarra va estar ocupada fins la primera quinzena de febrer del 1809, quan finalment va ser considerada un lloc massa avançat i les tropes franceses es retiraren a l'interior del Penedès. Aquesta alliberació va ser efectiva durant poc temps, ja que poc després de la batalla del Pont de Goi (25 de febrer) l'exèrcit espanyol de Reding va ser aniquilat a mans del mariscal Saint-Cyr i les tropes franceses irromperen per tot el Camp de Tarragona sense oposició. Torredembarra va restar sota el control francès fins el 19 d'agost de 1813 en què l'exèrcit napoleònic va marxar definitivament del Camp de Tarragona.

Anton Boni explica que el dia 27 va arribar a Tarragona “havent fugit de Vespella, ahont nos persegueixen los enemics”. Una prova de que aquests fets van succeir, és el testimoni de Francesc Oliva, rector de Vespella, qui va escriure que el dia 25 de desembre de 1808 “*vino huyendo a esta casa (l'abadia de Vespella) el párroco de Torredembarra huyendo de los franceses en busca de un seguro refugio. Llegó herido de pies a cabeza. Un sablazo en ambas manos, varias heridas en los brazos y la más penetrante en la región lumbar.*”⁷

Finalment Anton Boni explica que la vila va estar sense sacerdot durant la seva absència, ja que va estar “*mes de dos meses en aquella ciutat (Tarragona), per poderme curar*”. Un veí de la vila, Josep Bornut, va ser l'encarregat d'anotar les defuncions que van tenir lloc a Torredembarra durant aquests dos mesos.

ANTON BONI

Carles Boni (1707-1773) va ser regidor de la ciutat de Tarragona. L'any 1740 es va casar amb Francesca Sarroca, donzella de la ciutat, qui morí l'any 1742 segurament després de donar a llum al seu primer fill. Així doncs l'any 1742.

Carles Boni es casà per segon cop amb Josepa Besora, donzella de Barcelona. El matrimoni va tenir 6 fills, el cinquè dels quals va ser Anton Boni.

Anton va ser el rector de la parròquia de Sant Pere de Torredembarra durant part de la Guerra del Francès i fou víctima de l'entrada dels francesos

⁷ ROVIRA; ANGUERA (1984), pàg. 63.

al poble el 23 de desembre de 1808. Va néixer l'any 1761 a Tarragona. El 3 de setembre de 1800 va substituir com a rector de la parròquia de Sant Pere de Torredembarra a Manuel Plazas⁸ fins l'agost de 1811, quan va ser nomenat canonge de la catedral de Tarragona. Va ser nomenat gràcies a la intermediació d'un dels membres més destacats de la catedral, el seu germà gran Josep Boni, canonge des de 1794:

“Don Joseph Boni en virtud de la comisió a ell feta dóna posissió en primer lloch al doctor Salvador Marca, y después al doctor Anton Boni de sos respectius canonicats. 13 d'agost de 1811.”

Anton Boni va ocupar la canongia vacant de Manuel de Lasfuentes, qui morí el 29 de juny d'aquell mateix any. El seu nomenament coincideix amb un període molt difícil per a la catedral, saquejada pels francesos després de l'assalt a la ciutat. Els canonges van haver d'adaptar-se a les noves autoritats franceses, contràries a la restauració del culte. A més a més la catedral es va fer càrrec d'alguns malalts i ferits, fet que va propiciar el sorgiment d'algunes malalties que van arribar a patir els propis canonges. L'any 1815, davant la possible anul·lació dels nomenaments realitzats durant el període d'ocupació francesa, Anton Boni va fer un escrit on defensava l'actuació dels canonges de la catedral durant l'ocupació francesa.¹⁰ Sembla ser que va conservar la seva canongia i finalment va morir el 27 de febrer de 1821, a l'edat de 60 anys. Per al fossat general de la ciutat,¹¹ un fet força xocant tenint en compte el seu passat com a canonge. És molt possible que la seva mort fos causada per una de les tantes epidèmies contagioses que assolaren el Camp de Tarragona durant aquest període. Això explicaria el seu enterrament al fossat general.

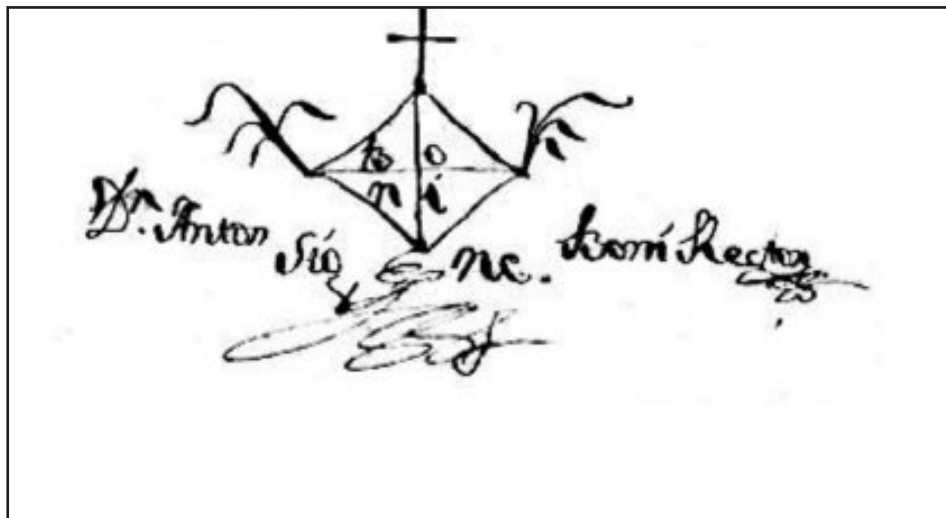
La imatge de la pàgina següent és una signatura que trobem d'Anton Boni a l'inici del llibre de matrimonis (1802-1851) de la parròquia de Sant Pere de Torredembarra.

⁸ AHAT, Torredembarra, Capsa 46, núm. 564, Rendes (1806), doc. 2, f.1.

⁹ FUENTES, MANEL MA; QUIJADA, JOAN MA; SÁNCHEZ, NEUS (2012). *Memòria del setge i ocupació de Tarragona*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor, Col. Camí Ral, núm. 34, pàg. 137.

¹⁰ *Ibid*, pàg. 300.

¹¹ AHAT, Catedral de Tarragona, Capsa 29, núm. 53, Òbits (1819-1834), f. 56.

TORREDEMBARRA CREMADA?

La vila de Torredembarra va estar a punt de ser cremada pels francesos entre el juliol i el setembre de 1811, però per què? Qui ho va evitar?

Ens situem a principis de juliol de 1811, Tarragona ja era a mans franceses des del fatídic assalt del 28 de juny. El nou governador va passar a ser el general Ficatier, qui intentà retornar a la normalitat la ciutat el més aviat possible. L'onze de juliol va encarregar als canonges de la catedral que elaboressin un llistat amb la gent més honrada de la ciutat i el dia 12 va fer cridar al cirurgià Jaume Parcet i als canonges Ignasi Ribes i Josep Boni:

“Per la tarda foren cridats a casa Montoliu per lo general Ficatier, que los digué que lo señor canonge Boni habia de ser lo regidor primer encarregat del encabessament de todas las personas de la ciutat, de alojaments, etc. Lo señor canonge Ribes, regidor segon, encarregat de la policia exterior y don Jaume Parcet, cirurgià, regidor de la policia interior y limpia de la ciutat”¹²

¹² FUENTES; QUIJADA; SÁNCHEZ (2012), pàg. 134.

A l'únic a qui els francesos van cessar 10 dies després va ser a Jaume Parcet ja que la regidoria no era compatible amb la seva feina a l'hospital. Segons el memorial d'Ignasi Ribes, aquest govern municipal va exercir durant un període de 2 mesos i 8 dies (12 juliol- 21 setembre) i ha quedat constància d'algunes de les accions més remarcables.

Després de l'assalt a Tarragona, els francesos van imposar un seguit de tributs de guerra als pobles del Camp de Tarragona, tant en valor econòmic com en queviures. Molts pobles estaven arruïnats com a conseqüència de les taxes imposades per la Junta Superior destinades a preparar la defensa de Tarragona i moltes poblacions no van poder aportar les taxes exigides pels francesos. En aquest context sembla ser que els francesos van decidir assaltar i cremar Torredembarra per intimidar a la resta de poblacions i intentar "estimular" aquests pagaments. Tot indica que la persona que va intercedir per que finalment els francesos no cremessin Torredembarra va ser Ignasi Ribes, encarregat de la policia exterior:

*"El canónigo Ribes era regidor de la policia exterior y logró que se revocase la orden que se iba a dar de incendiar el pueblo de Torredembarra."*¹³

L'encarregat de la recaptació d'impostos era Ignasi Ribes i sembla lògic que fos ell el més indicat per intercedir amb els francesos i evitar així que Torredembarra fos cremada, tal i com explica en aquest document escrit per ell mateix. Tot i això s'ha de tenir en compte la possible implicació de Josep Boni, l'altre regidor, germà gran d'Anton Boni, rector de la parròquia de Sant Pere de Torredembarra. Fins i tot el propi Anton Boni va ser nomenat canonge de la catedral de Tarragona el 5 d'agost. Així doncs sembla molt probable que el propi Anton Boni o mitjançant la influència del seu germà, intercedís per evitar amb més o menys mesura perquè Torredembarra no fos cremada pels francesos l'estiu de 1811. Aquests fets els explica el mateix Ignasi Ribes dins d'un lligall anomenat "*Documentos de algunas de las vicisitudes que sufrió el cabildo e iglesia en el año 1811 con motivo de la entrada de los franceses*". És un document citat per Josep Maria Recasens i Comes a "*L'administració de Suchet a les comarques tarragonines*" (1973), i posteriorment citat també per Antoni Moliner Prada en un dels seus darrers treballs: Tarragona. Mayo – junio 1811 (2011). No ha estat fins al

¹³Ibid, pàg. 44.

febrer del 2012 que aquest document ha sortit a la llum en la seva totalitat a “*Memòria del setge i ocupació de Tarragona*”, impulsat per l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona.

BIBLIOGRAFIA

- Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (AHAT).
- Catedral de Tarragona. Òbits (1819-1834).
- Parròquia de Sant Pere de Torredembarra. Òbits (1791-1851); Rendes (1806).
- CATALÀ, LLUÍS (2006). *Societat, urbanisme i serveis públics a la Torredembarra del segle XIX*. Centre d'Estudis Sinibald de Mas.
- COMES NOLLA, GABRIEL (1996). “Torredembarra i el començament de la guerra de la independència”. *Recull de Treballs* número 4, Centre d'Estudis Sinibald de Mas. Pàg. 47-54.
- FUENTES, MANEL MA; QUIJADA, JOAN MA; SÁNCHEZ, NEUS (2012). *Memòria del setge i ocupació de Tarragona. La Guerra del francès en els fons documentals de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (1808-1814)*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor, Col. Camí Ral, núm. 34. Pàg. 137.
- GÜELL, MANEL (2011). *La crisi de la Guerra del Francès (1808-1814) al Camp de Tarragona*. Tarragona: Cercle d'estudis històrics “Guillem Oliver” del Camp de Tarragona.
- MOLINER PRADA. ANTONI (2007). *Catalunya contra Napoleó. La Guerra del Francès 1808-1814*. Lleida: Pagès editors.
- ROVIRA. SALVADOR; ANGUERA. PERE (1984). *Història de Torredembarra Segles XVIII-XIX*. Ajuntament de Torredembarra.